

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Сюй Шіші

**«АКТИВНЕ ГРОМАДЯНСТВО В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ»,**

ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 033 – Філософія

Актуальність теми дисертаційного дослідження Сюй Шіші не викликає сумнівів у контексті широких процесів політичної модернізації українського суспільства, та, відповідно, потреби філософського обґрунтування зазначених модернізаційних кроків. Авторка зконцентрувала свої дослідницькі зусилля довкола соціально-філософського аналізу феномену активного громадянства скрізь призму глобалізаційного порядку денного, проте, акцентуючи особливу увагу на вітчизняному досвіді розвитку активного громадянства. Ключовою ідеєю її дослідження проходить теза, що транзит до суспільства нового типу є можливим як завдяки наявності виваженої державної політики з розвитку активного громадянства, так і завдяки розв'язанню широкого кола протиріч антропологічного, аксіологічного тощо характеру на рівні особистості, і саме ця проактивна особистість є рушійною силою соціальних змін у ХХІ ст.

Дисертаційне дослідження Сюй Шіші виконано в руслі реалізації науково-дослідницької роботи кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (до 2023 року – Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова), а саме наукової теми «Філософська парадигма глобальних трансформацій суспільства і освіти: теоретичні та прикладні аспекти» (номер державної реєстрації 0117U004972).

Робота Сюй Шіші виконана на високому методологічному рівні з точки зору формулювання наукового апарату дослідження та його структури. Метою дослідження є соціально-філософський аналіз феномену активного

громадянства в глобалізованому суспільстві, об'єктом дослідження є феномен громадянства як елемент соціальної дійсності, а його предметом – філософська парадигма активного громадянства у глобалізованому суспільстві (с. 16-17). Дисертаційне дослідження Сюй Шіші виконано виходячи із легкої для розуміння методологічної схеми, коли кожен підрозділ цілісно розв'язує сформульоване дослідницьке завдання (сформульовано вісім відповідних завдань), а результатом дослідження в межах підрозділу постає пункт наукової новизни («вперше», «уточнено», «подальший розвиток отримали положення»), та відповідний висновок. Усього робота складається із трьох розділів (вісім підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків дисертації та списку літератури. Опрацьований Сюй Шіші перелік літератури також є релевантним завданням дослідження (214 джерел), а специфіка предмету дослідження справедливо спрямувала авторку на активне залучення сучасних англомовних джерел (113 шт.).

Методологічним інструментарем дослідниці виступили принципи науковості, об'єктивності, єдності історичного та логічного тощо, методи синтезу, аналізу, концептуалізації тощо. Також авторка як у описі методології, так і на сторінках роботи демонструє, як працюють конкретні методологічні прийоми для розв'язання конкретних дослідницьких завдань («принцип розвитку дозволив зорієнтувати соціально-філософське пізнання активного громадянства у його сходженні від простих форм організації до більш складних» (с. 17) тощо).

Основні результати наукового дослідження і його новизна. У дослідженні сформульовані евристичні для сучасної філософії висновки та пункти наукової новизни, які поглиблюють соціогуманітарний дискурс активного громадянства, представлений, переважно, роботами в галузі політичних, правових та освітніх наук. Обґрунтованою на сторінках дисертації виглядає спроба авторки надати авторське визначення феномену активного громадянства, під яким Сюй Шіші розуміє «тип відносин між людиною і державою, за якого індивід має визнані громадянські, політичні і соціальні

права, та використовує їх для участі в політичному житті та розбудові держави» (с. 18). Також авторка плідно застосувала підходи постмодерної методології (зокрема, П. Бурдьє) для визначення у структурі активного громадянства трьох рівнів (мікрорівень, мезорівень та макрорівень) із відповідними їх характеристиками (с. 18). Дійсно, вперше в українській соціальній філософії здійснено обґрунтування інтеріоризаційного та екстеріоризаційного векторів трансформації активного громадянства, описано структуру соціокультурних детермінантів активного громадянства у XXI столітті (с. 18-19). Авторці вдалося здійснити експлікацію особливостей глобалізованого суспільства у дискурсі активного громадянства, окреслити антропологічний проєкт активного громадянина та виокремити зміст аксіологічних орієнтирів активного громадянства в умовах глобалізації (с. 19).

Глибоким також є історико-філософський аналіз проблематики активного громадянства, під час якого авторка прослідкувала генезу ідеї активного громадянства від доби Стародавнього Китаю до сучасності, виявляє зв'язок між її змістовним теоретичним наповненням та соціокультурною динамікою різних епох (с. 45-59). Авторці дослідження вдалося також акцентувати увагу на праксеологічному вимірі активного громадянства (третьій розділ дисертації), звернувшись до дослідження соціокультурних детермінант розвитку активного громадянства у сучасну добу, здійснивши ревізію можливостей освіти виступати інструментом формування активних громадян, а також актуалізувати філософські засади розвитку активного громадянства в нашій державі.

Нам імпонує, серед іншого, висновок, що «...освіта для активного громадянства більше не обмежується дисциплінами соціогуманітарного профілю, але все більше включається як освітній ідеал в інші дисципліни та неформальну освіту, освіту наукового спрямування... Українська філософія освіти має змістовно відображати ці світові тенденції, щоб успішно «вбудувати» активне громадянство в український освітній простір» (с. 193). В роботі ми бачимо плідне поєднання соціально-філософської методології із підходами філософської антропології, філософії освіти тощо, а сам цей підхід

виглядає плідним, зважаючи на специфіку досліджуваної у дисертаційному дослідженні Сюй Шіші проблеми.

В цілому, робота справляє позитивне враження, разом із тим, дисертаційне дослідження Сюй Шіші не позбавлене *деяких недоліків*, які потребують уваги з боку авторки:

По-перше, авторка, традиційно для структури та відповідно до логіки соціально-філософського дослідження, присвячує підрозділ у першому розділі дослідженню генези ідеї активного громадянства у історії філософії. Не зважаючи на здійснений огляд, нам не вдалося чітко зрозуміти, коли саме вперше концепт «активне громадянство» був вжитий у класичних філософських працях.

По-друге, методологія філософської антропології (підрозділ 2.2.), застосована авторкою, концентрується довкола класичних поглядів одного з її засновників – Макса Шелера. Вихід дисертантки за межі класичного антропологічного проєкту та звернення до сучасних представників (Петер Слотердайк та ін.), допомогли би авторці глибше інтерпретувати антропологічну проблематику активного громадянства в умовах сучасного динамічного соціокультурного ландшафту. Якщо авторка свідомо обмежилась класичними методологічними підходами у дослідженні, то це варто було би аргументувати в тексті дисертації.

По-третє, у підрозділі 3.2. авторка здійснює переосмислення ролі освіти та виховання як чинників формування активного громадянства. На превеликий жаль, в межах підрозділу авторка не звернула увагу на те, що сучасна освіта все більше реалізується за допомогою онлайн-інструментів, а на додачу до цього, все більшу популярність отримують продукти від освітніх платформ Coursera, Prometheus тощо. Цікаво було би прояснити позицію дисертантки щодо ризиків чи, навпаки, можливостей сучасних онлайн-форм організації освітнього процесу на розвиток особистості – носія активного громадянства.

По-четверте, деякі висновки та відповідні їм положення наукової новизни дисертації Сюй Шіші не позбавлені дещо наївного характеру у формулюваннях. Наприклад, авторка у останньому пункті новизни зазначає, що «один народ – український – може стати світовим лідером у галузі активного громадянства, захисту прав людини і надихати інші народи на формування глобального гуманістичного руху за права людини» (с. 20). Разом із цим, сучасний український досвід розбудови активного громадянства має глибоко специфічний характер (культурна специфіка, екзистенційні виклики збройної агресії, специфічна політична культура українського транзитного суспільства тощо). На нашу думку, такі формулювання мають ґрунтуватись на окремих мультидисциплінарних (політичні студії, культурологічні студії тощо) дослідженнях щодо потенціалу екстраполяції українського досвіду на інші суспільства.

Сформульовані вище зауваження та коментарі, *не є критичними та не применшують суттєво значення* дисертаційного дослідження Сюй Шіші для сучасного соціально-філософського дискурсу.

У процесі написання роботи, авторка здійснила необхідну кількість публікацій у фахових виданнях з філософії в Україні та закордоном. Зокрема, у публікаційному доробку Сюй Шіші нараховується дев'ять публікацій: одна стаття надрукована у фаховому виданні, що індексується наукометричною базою Web of Science, три статті вийшли друком у фахових виданнях з філософських наук, одна стаття надрукована у закордонному фаховому виданні, що індексується міжнародними наукометричними базами, а також авторкою опубліковано четверо тез участі у наукових конференціях.

Положення дисертації мають високий рівень апробованості на кафедрі соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, де виконувалась робота, а також на вітчизняних (III Всеукраїнська науково-практична заочно-дистанційна конференція «Молода наука – 2022: соціально-освітні розвідки» (27 квітня 2022 р., м. Київ) та міжнародних (Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності» (15

квітня 2022 р., м. Київ); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми науки, освіти та суспільства: теорія і практика» (15 червня 2022 р., м. Полтава); IV Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (01 липня 2022 р., м. Вінниця)) наукових заходах. Апробація має широку географію, назви наукових заходів відповідають темі, заявленій у дисертаційному дослідженні Сюй Шіші.

Напрацювання, пропоновані у роботі, носять спрямованість на подальше практичне застосування у навчальному процесі закладів вищої освіти (можуть бути використаними при читанні курсів «Філософія», «Соціальна філософія», «Політологія», «Педагогіка», «Освітня політика» тощо), та під час розробки стратегій в галузі інформаційної політики, громадянської освіти, національних та регіональних програм в соціальній сфері тощо.

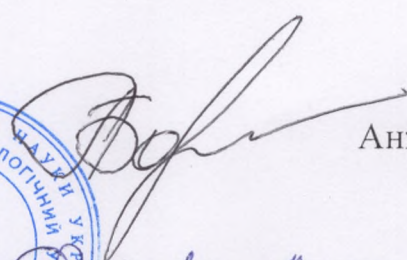
Теоретичні ж результати дослідження Сюй Шіші пропонують низку положень, які пропонують ревізію положень щодо розуміння проблематики активного громадянства на локальному (національному) та глобальному рівнях, авторське прочитання проблем глобального громадянства, колективної та індивідуальної участі у процесах соціального розвитку. Окремий цікавий теоретичний пласт становлять ідеї авторки, які стосуються напруженої поточної ситуації із збройною агресією з боку Російської Федерації, яка каталізувала соціальні практики активного громадянства у формах безпосередньої участі у захисті територіальної цілісності України, формах волонтерства тощо.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Сюй Шіші на тему «Активне громадянство в глобалізованому суспільстві: соціально-філософський аналіз» можна оцінити як самостійне, таке, якому притаманна цілісна та виважена структура й методологічних апарат. Дисертація пропонує низку авторських теоретико-методологічних підходів до розуміння феномену активного громадянства, які становлять значення для сучасної вітчизняної та закордонної філософської думки. Дисертаційне дослідження, з точки зору

оформлення, відповідає діючим вимогам до оформлення дисертації (наказ Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40). Дисертаційна робота на тему «Активне громадянство в глобалізованому суспільстві: соціально-філософський аналіз», за своїм теоретичним змістом та рівнем розв'язання дослідницьких завдань, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44). а її авторка, Сюд Шіші, заслуговує на присудження освітнього ступеню доктора філософії за спеціальністю 033 – філософія.

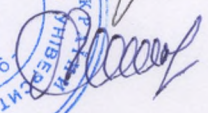
Офіційний опонент:

доктор філософських наук, професор,
 завідувач кафедри
 філософських і політичних наук
 Черкаського державного
 технологічного університету

Анжела БОЙКО

Підпис завідувача
 Перший проректор

Артем ГОНЧАРОВ